

Svar på skriftligt spörsmål SSS 504/2016 rd

Svar på skriftligt spörsmål om åtgärder för att skydda den hotade insjöloxen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 504/2016 rd undertecknat av riksdagsledamot Saara-Sofia Sirén /saml.:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att skydda den hotade insjöloxen?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Insjöloxens tillstånd är oroväckande och det finns talrika orsaker till detta. Den största utmaningen utgörs av den långa perioden på 50 år då insjöloxen inte haft möjlighet till en naturlig förökning efter det att kraftverken Kaltimo (1958) och Kuurna (1971) i Pielis älv samt Lieksankoski (1960) och Pankakoski (1964) i Lieksanjoki färdigställdes och regleringen av Ala-Koitaajoki för Pamilo (1955) kraftverks behov inleddes. I praktiken har insjöloxens yngel producerats i fiskodlingar sedan slutet av 1960- och början av 1970-talet och moderfiskarna, som genomgått sin insjövandring och återvänder till de naturliga lekområdena, har fångats för rom- och yngelproduktion i fiskodlingar.

Den naturliga populationen av insjölox hann rasa innan man ens hade tid att börja odlingen som baserar sig på moderfisk efter att laxens lekälvar byggts. Därför dog insjöloxen i Lieksanjoki–Pielinen i praktiken ut redan på 1960-talet, trots att det är möjligt att vissa rester av beståndets arvs massa kunde räddas för odling. Insjöloxbeståndet i Pielinen har återupplivats sedan 1980-talet med insjölox från Saimen. Under hela den period då hela vårt insjöloxbestånd hölls konstgjort vid liv har antalet moderfiskar som försökt ta sig upp i sina lekälvar varit för lågt, antalet har varierat från mindre än 10 till 70–80 moderfiskar per år.

I dagens läge är de viktigaste metoderna att återuppliva insjöloxbeståndet att öka föröknings- och lekområdenas arealer och att förbättra områdenas kvalitet, dvs. sådana åtgärder som främjar återförandet av beståndet i sina naturliga förhållanden. Därför anvisar jord- och skogsbruksministeriet anslag som finns i regeringens spetsprojekt Naturpolitik för åtgärder som sätts in i insjöloxens hemälvar Pielis älv och Lieksanjoki 2016–2018. Med stöd av spetsprojektfinansieringen har man i båda älvorna kunnat starta och planera genomförande av sådana åtgärder som inte tidigare har varit möjliga på grund av bristen på resurser. Spetsprojektfinansieringen har ökat avsevärt intresset i och självfinansieringen av återupplivningsprojektet bland områdets aktörer.

I Pielis älvs spetsprojekt planeras åtgärder vid Kuurna kraftverk som gör det möjligt att utveckla omlopfåran, dvs. den gamla älvfåran som ett föröknings- och lekområde för insjöloxen. Pro-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 504/2016 rd

jektet, som kombinerar fiskerinäringens och ekonominns behov på ett helt nytt sätt, har förts framåt av den regionala samarbetsgruppen tillsammans med Pohjois-Karjalan Sähkö Oy. Först ett år efter HFD:s beslut av år 2013 om att öka vattenföringen i Ala-Koitaajoki, som rinner ut i Pielis älv, har det funnits förutsättningar att bygga förökningsmiljöer för insjöaxen i älven. Projektet har drivits i samarbete mellan Naturresursinstitutet, ägaren till kraftverket i Pamilo, Vattenfall Ab, och Itä-Suomen yliopisto. Med stöd av spetsprojektfinansieringen har man bl.a. kunnat fortsätta att lägga grusbäddar med helikopter i Ala-Koitaajoki-älvens förökningsområden. I många nya yngelområden har man redan upptäckt yngel som fötts i naturen, vilket visar att man i Ala-Koitaajoki lyckats med de första viktiga skedena i den naturliga cykeln.

I spetsprojektet i Lieksanjoki, som rinner ut i Pielinen, har man planerat och genomfört återupplivningsåtgärder för insjöaxen tillsammans med fiskeområdena, Forststyrelsen, Lieksa stad, Naturresursinstitutet och Kemijoki Oy. Åren 2016–2018 utförs bl.a. följande åtgärder vid Lieksanjoki: grusbäddar med helikopter läggs och yngel utplanteras i älvens produktionsområden samt fångsten och överflyttningen av moderfisk effektiviseras. Åtgärderna kommer att utsträckas ända till Ruunaa forsar. Dessutom utreds i projektet behovet av att öka vattenvolymen i omlopfåran vid kraftverket i Lieksankoski och möjligheterna att iståndsätta den.

Fiske har försvårat insjöaxens vandring i Saimen och Pielinen redan i tiotals år och endast en av tusen av insjöaxens smolt som lämnat sin hemälv för insjövandringen återvänder tillbaka till sin hemälv för lek. Med den nya fiskelagen och -förordningen, som trädde i kraft från början av 2016, skärptes bestämmelserna som fångst och behållande av insjöax betydligt. Individ av insjöax med fettfena är nu helt fredade i Vuoksens vattendrag och Hiitolanjoki. Även insjöax med klippt fettfena är fredade under tiden 1.6.–30.8. i insjöaxens centrala vandringsområde i Vuoksens vattendrag. För insjöax med klippt fettfena föreskrevs dessutom en fångstkot som tillåter att högst en insjöax med bortklippt fettfena behålls per fiskare och dygn. Författningsändringarna som syftar till att förbättra insjöaxens tillstånd trädde i kraft först från början av året och effekterna av dem kan inte ännu observeras som en ökning av insjöaxens bestånd.

Det olovliga fisket av insjöax har tagits upp i offentligheten. Medveten om att det förekommer olovlig fångst har NTM-centralen i Norra Savolax finansierat fiskeövervakning för att skydda insjöaxen redan under många år i följd med allt högre insats, och i år anvisades rekordartade 40 000 euro i särskilt understöd för fiskerinäringen. Ministeriet och NTM-centralen håller på att söka metoder för att organisera en mera permanent övervakningsverksamhet vid Pielis älv och Lieksanjoki. Övervakningsverksamheten måste utvecklas bland annat för att få offentliga organ med i ett allt mera koordinerat övervakningssamarbete. Jord- och skogsbruksministeriet har dessutom för avsikt att inleda en utredning om att utveckla ett påföljdssystem som gäller fiske. Förslag som lyfts fram är bland annat en allmän höjning av straffnivån och möjligheterna att utveckla regleringen som gäller grova fiskebrott, samt ett sådant förverkandepåföljdssystem där påföljdens värde i pengar fastställs för vissa fiskarter enligt riktgivande värden som föreskrivs i förordning.

Jord- och skogsbruksministeriet konstaterar till slut att insjöaxens tillstånd är kritiskt. Med hjälp av nya bestämmelser om fredning av insjöaxen, återupplivningsåtgärder som stöder be-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 504/2016 rd

ståndets naturliga förökning samt med projekt som genomförs för att lösa problemen med moderfiskarnas vandring och vandringsmoltens vandring nedströms torde man under de följande 10–15 åren se om återintroduktionen av vår insjölax har lyckats och beståndet blivit livskraftigt i Saimen eller Pielinen.

Helsingfors 24.10.2016

Jordbruks- och miljöminister Kimmo Tiilikainen